

Kapitel 12

Bommen

DET VAR vid midsommar Christina fick bommen i huvudet och jag började använda futurum och konditionalis. Det kom av sig själv, föddes i ren desperation.

Den lilla staden rustade för musikfestival. Unga och gamla i folkdräkter och medeltida mössor trängdes överallt och en hornorkester med en mager fanbärare som såg ut som Don Quichotes morbror tutade och bankade sig ner för Avenue de la Résistance... Det lät som andra världskriget just tagit slut.

Christina hade lite tanklöst passerat gående genom bilinfarten till Marché U:s parkering och inte noterat den bil som kört in just framför henne. Plötsligt ser jag som går några steg bakom hur bommen som reglerar trafiken in slår ner på hennes huvud. Nu sker allt i slow motion: Jag blir stum av fasa och ser hur Christina står kvar ett par sekunder och sedan till synes oberörd går och ställer sig mot en husvägg en bit bort. Hon står alldeles stilla med ansiktet mot väggen när jag kommer fram.

»Älskling... hur är det!«

Hon är alldeles tyst.

»Varför säger du inget?«

»Jag känner efter.«

»Vadå?«

»Vad som hände.«

»Har du mycket ont i huvudet?»

»Nej. I axeln.»

Vårdcentralen ligger vid Grand Jardin och i väntrummet sitter ett par franska husmödrar, en i folkdräkt, ett par lantbrukare och ett par äldre engelska damer. Min uppriktiga oro för Christinas hälsa driver mig omedelbart ut på farliga språkliga vatten när jag direkt går fram till mottagningsköterskan.

»Bon jour Madame ... Ma femme a reçu ... elle a ...»

Jag vet inte vad bom heter på franska. Jag måste chansa.

»Ma femme a reçu ... *une barre* à la tête.»

En av jobbarna tittar upp och granskar Christina med intresse, eftersom jag just sagt att hon fått en stång i huvudet. Är det hustrumisshandel?

»*Une barre?*» säger sjuksköterskan och ser tvivlande ut.

»Det heter något annat ...» viskar Christina nästan ohörbart.

Jag vänder mig artigt till en av engelskorna.

»Do you possibly know the word for bar or the thing that goes up and comes down when you have passed under a crossing or what you call it ...?»

Ladyn ser helt nollställt på mig när hon svarar:

»God Heavens, no.»

»Försök med *poutre*», viskar Christina.

»Ma femme a reçu ... *une poutre* ... i huvudet», förklarar jag.

»*Poutre?*», undrar husmodern i folkdräkt, »är er hustru gymnast?»

Det framgår snart av sammanhanget att jag påstår att Christina fått en gymnastikbom i huvudet.

»Menar ni att er fru fått *une barrière* i huvudet?» undrar sjuksköterskan, som börjat ana sammanhanget och försöker visa pantomimiskt hur det gått till.

»Exakt!» skriker jag.

»Bon, écoutez Madame, har ni mycket ont i huvudet nu?», undrar sjuksköterskan lättad.

»Nej. Bara i axeln.»

Nu förstår sjuksköterskan ingenting

»Älskling, för helvete, var inte så norrländskt envis nu, säg att du har ont i huvudet också! Så du får vård!»

»Säg själv.» säger Christina och blir sur och ledsen och tystnar som alltid när jag tar i för mycket.

Det är då det händer. Jag säger: »Madame, la barrière landade på huvudet men den *den... POURRAIT AUSSI... skulle också ha kunnat* träffat axeln på vägen. Sur la route alltså. På vägen ner, alltså.»

Pourrait! Jag hade sagt det. I konditionalis. Nu var allt möjligt. Frankrike låg för mina fötter.

»Du talar bara om konditionalis och jag kunde ha dött av den där bommen! Ska det verkligen fortsätta så här!» klagade Christina på hemvägen.

»Nej, jag har en överraskning ...»

»Det finns snart inget som kan överraska mig längre. Vad är det?»

Jag tar Christina i handen och blinkar bara meningsfullt med ena ögat.

På kvällen efter middagen sitter jag ensam på balkongen när Christina kommer ut. Hon fick värktabletter och har vilat några timmar. Mimarens spruckna adagio försöker tränga sig igenom middagssorlet nere på torget och jag ser att han är mitt uppe i den ryckiga pantomim vi numera kan varje skiftning i och som blir allt ihålligare för varje kväll. Han har inte ändrat ett steg eller en rörelse sen vi kom till Vence och han kämpar så gott det går att hålla huvudet ovanför den konstnärliga vattenytan. Jag har för samvetsfridens skull tvingats att göra honom till en ickeperson, han är numera bara en scenografisk detalj i Vence kvällsdekor.

Själv är jag på ett strålande humör.

»Nu är det på gång...» säger jag och blinkar skälmskt till Christina.

»Vad är det som är på gång?»

»Jag håller på att bli kosmopolit. Bitarna faller på plats. Jag fixade oss på Vårdcentralen. Det är inte lätt att förklara när nån fått en bom i huvet.»

»Och fick ont i axeln.»

»Ja, just det. Ännu svårare alltså.»

»Vem var det som fick dem att förstå det sa du?»

»Moi. Le cosmopolite.»

Christina suckar omärkligt och tar min hand.

»Frej, allvarligt talat. För det första är du ingen kosmopolit och för det andra tror jag inte att du kommer att nånsin bli det... ta nu det här med din franska.»

»Ja, vad är det med den!»

Christina tiger och slår ner blicken.

Mimaren har nu den lilla pausen när han går ut och gör sig till vän med barnen.

»Jaha. Det är sanningarnas afton. Då skall jag bara påpeka att jag läst hela sommaren, varje dag. Och idag satt futurum till exempel som en smäck!»

»Du har glömt det nästa vecka. Vad händer den dag jag blir allvarligare skadad och du ska försöka förklara och står där och låtsas vara kosmopolit...»

»Jag låtsas inte för fan. Jag är det!»

»Nej, verkligen inte. Om du åtminstone kunde spela kosmopolit... Du är ju skådespelare trots allt. Men inte ens det kan du. Vi kan inte fortsätta så här. Blir det värre än så här så vill jag flytta hem. Jag blir rädd förstår du.»

»Men jag läser. Det blir bättre hela tiden. Märks inte det?»

»Nej».

Månen är spetsad som en övermogen apelsin på kyrktornet, syrsornas symfoniorkester har kommit igång nere i da-

len och snart slutar Mimaren och de förbryllade men mätta turisterna går hem till sitt.

»Minns du den här?» säger Christina efter en stund och ser upp mot månen.

*Tvenne lagar styra menskolivet.
Tvenne krafter hvälfva allt, som födes
under månens vanskeliga skifva.
Hör, o menska! Makten att begära
är den första. Tvånget att försaka
är den andra.»*

»Ja det är ju Stagnelius...» mumlar jag.

»Fin...» ler Christina, »där finns allt...»

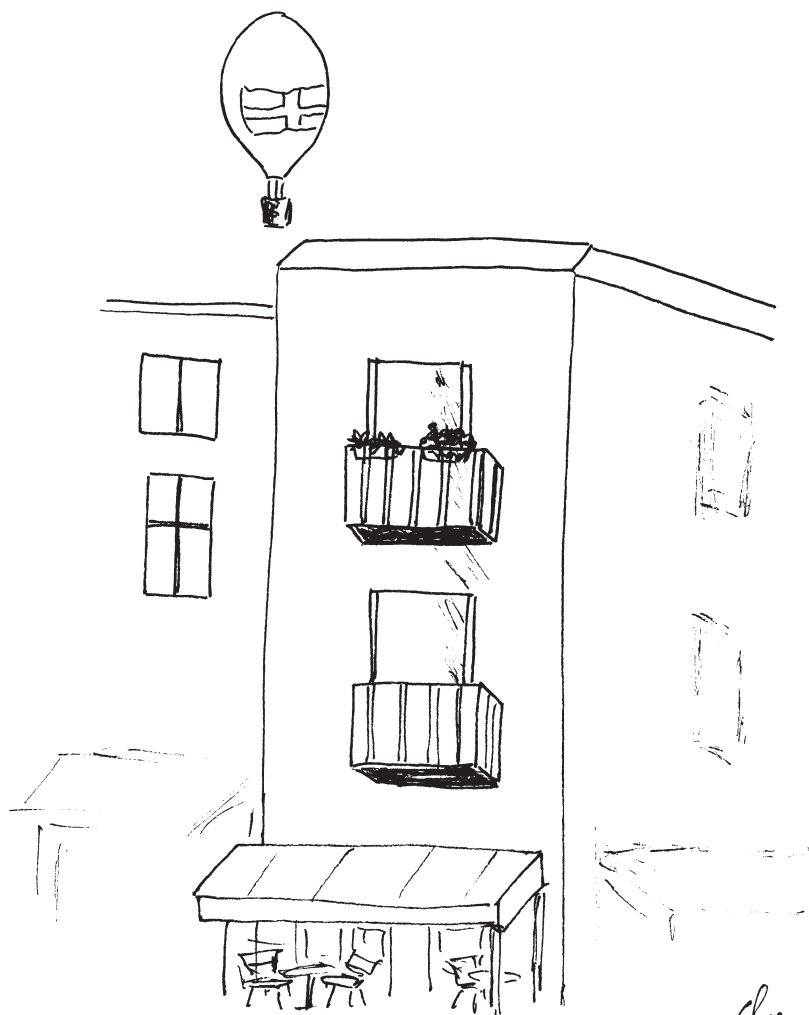
Mimaren faller ihop i sin krampaktiga reverens, publiken applåderar artigt och han går ut med hatten och sitt leende bland publiken.

Christina drar koftan tätare om axlarna och smeker mig eftertänksamt över kinden innan hon går in.

Just den här kvällen när Stagnelius måne hänger på kyrktornet i Vence kastar den också sitt kalla sken över det som en gång var min stolthet i livet, man kunde kanske kalla det mitt eget Forum Romanum. Det som gett mitt inre liv så mycket skönhet och mening. I månens sken ser jag nu att detta Forum sen ganska långt tillbaka i tiden varit stätt i förvittring och förmultning, att de grekiska och latinska kolonnernas marmorprakt för länge sen fallit offer för den inre miljöförstöring ett väl genomarbetat skådespelarliv har bjudit på. Alla roller som tagit plats och gjort sig breda i huvudet och kroppen på mig.

På mitt eget Forum Romanum står fortfarande alla dessa gamla romare jag mött ute i världen där de paraderat i långa rader i muséer i Rom, Köpenhamn, Paris och London. De har stått där med stenhårda, tomma ögon och blickat mot

framtiden. Hur måste det inte ha glittrat och levt när kinder, ansikte och ögon var målade när de fortfarande kan tala så starkt till en, nakna in på bara marmorn?

d-12

Kapitel 18

Sommarkonsert

Med tiden blev vi alltmer hemmastadda i vårt franska liv. Vi inrättade ett mönster i vardagen, som mycket påminde om det svenska: Arbete, mat, motion, vila. I takt med tillvänjningen, anpassningen till och förståelsen av den franska mentaliteten, den basala kunskapen om var man handlade vad, öppettiderna som ibland var stängningstider, eventuella strejkers störande av rutinen, irritationen över det franska kösystemets icke-vara, den franska trafiken som i stort saknade all vett och sans tills promillegränsen en dag sänktes, i takt med att vi »bodde in oss» och det faktum att jag tillfrisknade alltmer efter min utbrändhet, vidgade vi också vyerna.

Alla årstider bjöd på överraskningar. Mimosan som blommade i december, solen som värmdes redan i februari, blomsterparaderna till påsk för att fira vårens ankomst... Vi insöp allt och njöt av varenda sekund.

Vence egen Fête de la Musique pågick år efter år, från mitten av juli till mitten av augusti. Salsarytmerna från Grand Jardin färdades med ljudvågorna upp till vår balkong, de överröstade till och med musiken från de högljudda cikadorna. Vi gungades till sömns natt efter natt. Vår lilla stad stod sig väl i konkurrensen med musikutbudet längs hela kusten, där arrangörerna tävlade om publiken med kända

artistnamn. Det ljud och sjöd av musik i varje liten by med självaktning.

I lilla Gattières med sina fyratusen invånare inbjöd staden och dess invånare till en operafestival varje sommar, initierad av två svenskar för 20-talet år sedan. De första operaföreställningarna med unga, begåvade sångare hölls på torget högt uppe i den gamla stadsdelen. Ortsborna stod för kostymering och logi, staden och naturen själv för dekoren. Ett oförglömligt ögonblick var när vi, som förstagångsbeskraktare av fransk utomhusopera, bevittnade den vackraste av alla scenografier som förmodligen någonsin kreerats på en scen; ett gigantiskt eldklot lyser plötsligt upp hela föreställningen, som av någon högre makt just denna kväll var orkestrerad till »La Luna» (Månen). Fullmånen lyste som en enorm strålkastare mellan två byggnader, rakt på fonden och gjorde både dramatiken och upplevelsen helt oförglömlig.

I en annan minnesvärd föreställning stod också naturen för dramatiken och scenografien.

Staden Cagnes sur Mer bjuder varje sommar på en gratis konsert i Renoirs trädgård. Bland hans gamla olivträd vars grenar i dag antagit samma reumatiska former som händerna hos sin ägare och mästare; i vars händer penslarna varsamt placerades för att skapa stor konst, där bland de knotiga minnena av hans tid för snart 100 år sedan, placerar man 2000 stolar i souterrängen, bygger upp en scen med gigantiska spotlights och högtalare och välkomnar en musiktörstande publik.

Konserten skulle börja 21.00, regnet vräkte ner satte vi oss i bilen och körde dit. Den modiga publiken som, liksom vi, trotsat vädergudarna tilldelades papper att torka bort vattnet på stolarna med, ett tälttak av uppfällda paraplyer formades, väntan började. Klockan slog nio, den slog kvart över, kvällen var dystert svart, regnandet fortsatte... Så,

plötsligt upphörde skyfallet, som på kommando drog sig de mörka molen åt sidan som den jätteridå de utgjorde denna natt, ett ljus tändes och Carmen brast ut i sång.

Vem vet idag att den allra första Carmen utandades sin sista suck hos Dominikansystrarna i Vence 1905? Hon var då 65 år gammal och ingen kände till henne. Man visste inte vem hon var trots att hon levat ett tjugotal år i staden. Hon hade antytt att hon ville bli begravnen bredvid den berömda författaren Merimée men detta tolkades kanske som ett utslag av tidig demens.

Hon hette Celestine Galli-Marié och förförde med bravur den gifte Georges Bizet när de repeterade uruppförandet av Carmen 1875. Hon hade fixat Operarollen nr. 1 och plågade nu sin älskare med både strykningar och framförallt tillägg i partituret. Hon lyckades få Habaneran omskriven 13 gånger. Hennes röst saknade enligt den dåtida kritiken finess men »hon var mer än kapabel att gestalta sexualiteteten hos Carmen». Hon måste ha varit en existentiell tornado och erotisk revolution för Bizet, helt i linje med partituret.

Urpreniären av Carmen blev en katastrof utom för Celestine som klarade sig med den äran. Är man stjärna står alltid det egna överlevandet i centrum.

Vid den 33:e föreställningen av Carmen hade Celestine plötsligt börja mumla »Bizet är död... Bizet är död...» Det var när man kommit till scenen med spåkortet i tredje akten. I aktslutet föll hon ner avsvimnad på scengolvet. Bizet dog strax därefter och fick aldrig uppleva Carmens triumftåg över världen och Celestine spelade aldrig mer rollen utom en gång, i den välgörenhetsföreställning 1890 som samlade pengar till Bizets gravmonument på Père Lachaisekyrkogården i Paris.

Stegat från existentiell tornado till bortglömd diva blev mycket kort för Vence första Colombine som också var

världens första Carmen. Hennes röst finns inte bevarad och hon fick aldrig någon toreador före hon gick in i glömskan, däremot fick hon en helt anonym Vence-bo vid namn Delaur som kunde erbjuda henne en villa fylld av blommor och sol. Och innan hon helt uppslukats av anonymiteten hade någon frågat som man ofta gör när man vill vara vänlig mot äldre artister:

»Och när får vi se er på scenen igen, madame Galli?»

Och då hade den gamla divan svarat:

»Galli-Marié finns inte mer och Madame Delaur sjunger inte.»

Finita la Commedia.

